

שבע ברכות א'

R' Mordechai Torczyner – torczyner@torontotorah.com

כמה ימי שבע ברכות?

א. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף ז.:-

אמר רבי חלבו אמר רב הונא א"ר אבא בר זבדא אמר רב: אחת בתולה ואחת אלמנה - טעונה ברכה. ומי אמר רב הונא הכי? והאמר רב הונא: אלמנה אינה טעונה ברכה! לא קשיא: כאן בבחור שנשא אלמנה, כאן באלמון שנשא אלמנה. ואלמון שנשא אלמנה לא? והאמר רב נחמן: אמר לי הונא בר נתן, תנא: מנין לברכת חתנים בעשרה? שנאמר: "ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו"; ובוועז אלמון שנשא אלמנה הוה! מאי "אינה טעונה ברכה" דאמר רב הונא? אינה טעונה ברכה כל ז', אבל יום אחד טעונה ברכה. אלא הא דתניא "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים", במאי? אי בבחור, האמרת שבעה! אי באלמון, האמרת יום אחד!

- איבעית אימא: באלמון, יום אחד לברכה, ושלושה לשמחה;
- ואיבעית אימא: בבחור, שבעה לברכה, ושלושה לשמחה.

מיתבי [נגד רב הונא]: "מברכין לבתולה שבעה, ולא אלמנה יום אחד"; מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לבחור? לא, לאלמון. אבל לבחור מאי? שבעה? אי הכי, ליתני "מברכין לבתולה שבעה, ולא אלמנה שנשאת לבחור שבעה, ולא אלמנה יום אחד"! מילתא פסיקתא קתני, דליכא בתולה דבצרה משבעה, וליכא אלמנה דבצרה מיום אחד.

ב. רמב"ם הלכות ברכות פרק ב הלכה ט

עד כמה מברכין ברכה זו? אם היה אלמון שנשא אלמנה מברכין אותה ביום ראשון בלבד, ואם בחור שנשא אלמנה או אלמון שנשא בתולה מברכין אותה כל שבעת ימי המשתה.

ג. רמב"ם הלכות אישות פרק י הלכה יב

וכן תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים, אינו עוסק במלאכתו ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח, בין שהיה בחור בין שהיה אלמון. ואם היתה בעולה אין פחות משלושה ימים, שתקנת חכמים היא לבנות ישראל שיהיה שמח עם הבעולה שלושה ימים בין בחור בין אלמון.

ד. ב"ח אבן העזר סימן סד

הנושא בתולה וכו'. והא דלענין ברכה בתולה לאלמון ואלמנה לבחור שוין הן לברכה כל ז' כדלעיל סוף סימן ס"ב, ולשמחה אין דינן שוין, י"ל דברכה דהיא באה על ריבוי שמחת לבו של חתן, ובחור שלא נשא עדיין שמח טפי, ובתולה שנשאת לאלמון נמי כיון שהיא בתולה שמח טפי, ואלמון שנשא אלמנה דאינו שמח כל כך ביום אחד לברכה סגי. אבל לשמחה וימי המשתה דלתקנה דידה נתקנו כדאמרין "שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה וכו'" הילכך בתולה דצריכה פיתוי טפי צריך לשמוח עמה כל ז' אפילו הוא אלמון. אבל אלמנה אינה צריכה פיתוי כל כך בג' ימי שמחה סגי לה. ובין שהוא בחור או אלמון צריך ג' ימים ולא יותר. ועיין במ"ש הר"ן הבי' הבי' סוף סימן ס"ב:

ה. גר"ח על הש"ס ק

וביאור שיטת הרמב"ם הוא דדין ברכה בבית חתנים ודין שמחה הם שני דינים נפרדים, דדין שמחה היינו מה שחייב לשמחה תלוי בדידה אם היא בתולה או בעולה, ודין הברכה אינו תלוי בזה כלל... מיקרי "בית חתנים" כל שבעה...

ו. ר"ן על הרי"ף מסכת כתובות דף ב. "איבעית אימא"

ומיהו איכא מ"ד דהני תרי לישני פליגי ונקטינן כלישנא בתרא דבאלמון שנשא אלמנה ג' לשמחה ויום אחד לברכה אבל בחור שנשא אלמנה ז' לברכה וז' לשמחה ולא נפיש ימי ברכה מימי שמחה דאינו בדין שיהא משכים למלאכתו ומברכים לו ברכת חתנים, אלא ודאי ז' נמי אית ליה לשמחה וכן נהגו:

ז. שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן סד:ב

הנושא את הבעולה צריך לשמח עמה שלשת ימים, בין בחור בין אלמון. וי"א דבחור שנשא בעולה צריך לשמוח עמה ז' ימים.

ח. שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - אבן העזר סימן פב

תשובה מכן המחבר שאלה נואף שנשא בעולתא דידה אם לברך שבע ברכות כל ז' ימים: ... אי ס"ד דבתולה שעוברת בזנות ואח"כ היא נישאת צריכה ז' ברכות כדין בתולה (כמו שרוצה צורבא מרבנן אחד לפסוק) א"כ קשה אמאי נקט המחבר דעת הי"א בבחור שנשא בעולה? הא אפי' באלמון שנשא בעולה נמי צריך לשמוח עמה ז' ימים מטעם הזה, דכיון דצריך

ז' ברכות כל ז' ימים לא נפישו ימי ברכה מימי שמחה! אלא ודאי דבעולה יש לה דין אלמנה לענין ז' ברכות ובעל שנשא בעולתא אין מברכין ז' ברכות אלא יום ראשון בלבד...
וטעמא דמלתא דעיקר ברכות ז' הוא מטעם שמחתו ושמחתה וזה הוא אם לא טעמו שניהם עדיין טעם ביאה משא"כ בנואף ונואפת כבר טעמו טעם ביאה ואין להם שמחה כי אם כמו אלמן שנשא אלמנה.

ט. שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן קכג

ונחזי אנן ונאמר אין ספק כי תרוויי' איתנייהו חיבת חופה וחיבת ביאה... מ"מ בחדא מינייהו נמי מברך:

- דהרי אלמן שנשא בתולה אפי' כמה בתולות זא"ז מברך על כל א' כל ז' משום חיבת ביאת בתולה, והלא הוא כבר נשא ובחיבת נישואי' אין לו לברך אלא על נישואי' הראשונים, ומ"ט מברך הכא על כל בתולה ובתולה? אלא על כרחך אחיבת ביאה מברך, וחיבת ביאת בתולה גורם ברכת כל ז' אפי' כמה בתולות דאשתני גופא ולא דמי הנאת גוף של זה לשל זה, כן צ"ל.
- וא"כ בבחור שנשא אלמנה מ"ט מברך כל ז'? אי משום חיבת ביאה בעלמא א"כ אפי' נושא כמה אלמנות יברך על שינוי גופי' כמו בבתולות! וע"כ משום חיבת ביאת בעולה ליכא אלא ברכה יום א', והאי בחור מברך כל ז' משום שמחת נישואי' דילי'.
נמצא מוכח דעל ביאת בתולה בלא חיבת נישואים ראשונים מברך, וגם על חיבת נישואי' ראשונים בלא חיבת ביאה מברך.
ואם כן אף על פי שטעם טעם ביאה כיון שהיא נישואי' ראשונים שלו מברך כל ז', ומדברך כל ז' אפי' היא בעולתא דילי', שלא יברכו והוא ישכים למלאכתו.

י. תשובות והנהגות כרך א סימן תשנה

ומסברא אמינא שכל הפגם בבעולה הוא רק כשמפורסם הדבר וכגון שהיא מעוברת, אבל בבעולה גרידא שלא נודע לא זילא ושמח עמה מאד וע"כ דינם בשבעה ימים. ולפיכך סברתי כיון שאם לא אברך תתבזה האשה ח"ו וגדול כבוד הבריות אף לדחות ל"ת דרבנן דהיינו ברכה לבטלה שלרוב הפוסקים דרבנן, צידדתי לברך ולסמוך על סברא הנ"ל, ועוד נתיישב בס"ד בדבר.

יא. שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א) סימן קכג

אני אומר מואס ימאסו הנואף והנואפת ואינם ראוי' לברכ' ואיך יקבלו פניהם פנים חדשות כל ז' והמה בועלי נדות חוטא בל יתנאה בל יתגאה אך אם ימצאו רעים כמותם לחדש פנים כל ז' יברכו להם כל ז'.

יב. תשובות והנהגות כרך ד סימן רצ

מ"מ כהיום שרוב רובם דבעלי תשובה חייהם בעבר היו חיי הפקר בזה, ואיכא גנות למנוע לברך כל ז' לפרסם גנותם, ונמצאנו נועלים דלת מפני שבים, וב"ה היום רבו בעלי התשובה למאות ולאלפים, ולכן אף אם הוא היה נואף, מ"מ אם היא אינה בעולה סומכין על הח"ס (ובלבד שלא היה גר בקביעות עם אשה כדרך איש ואשתו).

התחלת וגמר ימי ה"שבע ברכות"

יג. רמ"א אבן העזר הלכות קידושין סימן סב

ואלו ז' ימים מתחילין מיד לאחר ז' ברכות שבירך בראשונה (תשו' הרא"ש כלל ס' /כ"ו/).

יד. חלקת מחוקק סימן סב:ז

מתחילין מיד לאחר שבע ברכות - לאפוקי שלא נאמר שיתחילו ז' ימי משתה מאכילה ראשונה ע"ש כלל כ"ו

טו. רבי עקיבא איגר אבן העזר סימן סב:ב

ז' ימי המשתה. נ"ב אפילו אם הסעודה אחר חצי היום דהשביעי. ואם לא בירך בהמ"ז עד שחשיכה אף שגמר סעודתו קודם שחשיכה. מ"מ אינו מברך ז' ברכות. תשו' גנת וורדים חא"ח ס' כ"ח:

טז. עזר מקודש סב:ח

ומה שנבוא לחשוש לילך בתר התחלה הסעודה שלא היו שם החתן וכלה כלל, יש ללמוד זה ממה דקיימא לן לגבי יעלה ויבוא כשוסף הסעודה בראש חודש, דאזלינן גם בתר תחלת הסעודה וגם בתר סוף הסעודה. וכל שכן גבי שבע ברכות שאינם עצם ברכת המזון, רק אחר כך כדבר בפני עצמו...

יז. חתם סופר מסכת כתובות דף ז עמוד ב

[רישא] לאשמועי' אתא דליכא שום בתולה דבצרה מז' אפי' נכנסה לחופה ולא נבעלה ונתאלמנה ועתה נישאת לאלמון דה"ל אלמון שנשא אלמנה מ"מ מברכי' כל ז' כיון שהיא בתולה וכדעת מורי בהפלאה הנ"ל
וליכא אלמנה דבצרה מיום א' אפי' אלמנה שכבר נבעלה שנישאת לאלמון שכבר בעל אפ"ה לא בציר מיום א' לאפוקי ממ"ד דאין מברכי' רק תחת החופה ולא על הסעודה כמ"ש לעיל...

יה. ט"ז אבן העזר סימן סב:ג

ביום ראשון לבד - לשון מהר"ל מפראג "ואם ברכו נישואין ביום מברכין בסעודה גם בלילה דלא גרע מפנים חדשות דסעודה נחשבת פנים חדשות. כן כתב הרא"ש. ולפי זה אלמנה שניסת ביום אין מברכין בלילה כלל, דכבר עבר היום ולא שייך פנים חדשות באלמנה. ומ"מ במ"ס משמע ד"יומא קמא" דקאמר היינו אף בערבית, דאיתא התם "רבותינו נהגו לומר בבוקר ברכת חתנים על כוס בפנים חדשות כל שבעה, וכן בערבית קודם הסעודה מברכין אותה", ע"כ משמע דכל ז' מברכין בבוקר ובערב ואפילו ביום ז', משמע דמברכין אף בלילה (בסוף יום ז'), ולפיכך באלמנה נמי מברכין ז' ברכות אף בלילה כך יראה עכ"ל:

יט. ערוך השולחן אבן העזר סימן סב:לג

ויש שמסתפקים באלמנה לאלמון כשהחופה היתה ביום והסעודה בלילה שלא יברכו ז' ברכות מפני שכבר עבר יום הברכה [חמ"ח סק"ו וב"ש סק"ה] אבל רבינו הב"י בספרו בדק הבית הכריע דמברכין דאין לך נשואין בלא שבע ברכות בסעודה אחת ואף דספק ברכות להקל מ"מ כמדומה שהמנהג הוא לברך... ומ"מ לכתחלה נכון להדר באלמון ואלמנה שהחופה והסעודה יהיו ביום אחד [עב"מ]:

בעיית שתיית היין בסעודה שלישית בסוף שבוע של ז' ברכות

כ. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן סט

ויש חלוק בטעם היתר השתיה דלפי' א' שהוא מצד שהוא חובה ממש ואף כשעשאו לחובה מחמת שמחמיר כמ"ד שהוא חובה שייך לומר דנחשב מכלל הסעודה כדכתב מחה"ש, ולפי' ב' דאם נזהר כל השנה בשביל המצוה להדור הברכה לא מסתבר שיתחשב מכלל הסעודה אלא שההיתר הוא שלא אסרו בשביל הבדלה השתיה שאינו לצורכו אלא לכבוד הברכה משום שבלא שתיה אין זה נחשב כמברך על הכוס ונסתלק ההדור וכבוד הברכה.

וממילא איכא חלוק לדינא דלפירוש א' שהוא מכלל הסעודה יכולים כל המסובין שנזקקו לבהמ"ז לשתות כיון שאיכא מצוה על כל אחד ואחד לטעום מכוס של ברכה אף שאינו מעכב הוי כשטועמין כפי המצוה שעליהם ג"כ מכלל הסעודה ולא היו נאסרין, ולפירוש ב' דהוא משום דבלא השתיה נבטל חשיבות ברכה על הכוס שלכן אין זה שתיית צרכו אלא שתיה דכבוד הברכה, אין להתיר אלא שתיית אחד משום שבזה נחשב כבר ברכה על הכוס ואם מצטרפין שנים לכשיעור השתיה דהוא מלא לוגמיו יוכלו גם שנים לשתות בין שניהם כשיעור, אבל שאר המסובין אף שאיכא מצוה לשתות מכוס של ברכה יהיו אסורין מאחר דאחר שתיית השיעור הוא שתיה דצורך עצמו דאף שהוא שתיה דמצוה אין להתיר קודם הבדלה.